

Vrije
Universiteit
Brussel

Jeugdcriminaliteit- en geweld: Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie.

Materiaal voor de vorming
van sociale werkers

Prof. dr. Jenneke Christiaens
en Ann Evenepoel

YouPrev

Vrije
Universiteit
Brussel

Co-financed by the European Commission within the Daphne III programme by DG Justice, Freedom and Security and coordinated by German Police University (DHPol).

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors; the European Commission cannot be held responsible for either its content or for any use which might be made of the information contained therein.

Jeugdcriminaliteit- en geweld: Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie.

Materiaal voor de vorming van sociale werkers.

Prof. dr. Jenneke Christiaens en Ann Evenepoel

Inhoudsopgave

1	Algemeen.....	3
1.1	Introductie.....	3
1.2	Beknopte schets van het onderzoek.....	4
1.3	De criminele ‘jeugd van tegenwoordig’: nood aan nuancering?.....	6
2	Richtlijnen voor de preventie van jeugdcriminaliteit -en deviantie	8
3	Bronnen van informatie.....	16
3.1	Relevante instanties.....	16
3.2	Relevante tijdschriften.....	19
3.3	Voorbeelden van ‘goede praktijken’	19
4	Ter afsluiting.....	26
5	Referenties (Bibliografie).....	27

1 Algemeen

1.1 Introductie

Het is beter te voorkomen dan te genezen. Dit klassiek spreekwoord kan in principe door weinigen tegengesproken worden, zeker als het gaat over de preventie en de aanpak van jeugdcriminaliteit. Hoe dit juist dient ingevuld te worden, is echter veel minder voor de hand liggend. Jeugdcriminaliteit is vandaag de dag (nog steeds) een belangrijk thema dat leeft in de publieke opinie, media, politiek- en beleidsdiscours. Zowel nationaal als internationaal bestaat het (jeugd)preventiedomein uit een brede waaier van actoren, instellingen, organisaties, elk met hun eigen methode en wijze van aanpak. Initiatieven gericht op het delen van deze kennis zijn echter nog schaars, zeker als het gaat over de uitwisseling van informatie tussen verschillende landen. Met dit voor ogen werd het Europees onderzoeksproject YouPrev opgestart. Gefinancierd door het Daphne III programma van de Europese commissie (“Prevent and combat violence against children, young people and women and to protect victims and groups at risk”)¹ hebben partners uit België, Duitsland, Hongarije, Portugal, Slovenië en Spanje van januari 2011 tot december 2012 een multinationaal vergelijkend onderzoek uitgevoerd omtrent ‘best practices’ in de preventie van jeugdcriminaliteit. De focus lag op het inventariseren, synthetiseren en verbeteren van kennis omtrent de preventie van jeugdcriminaliteit, -geweld en -deviantie. Om deze vervolgens te verspreiden bij relevante actoren, instellingen en beleidsmakers.

Vanuit dit opzicht werd er beslist om eveneens een instrument met didactisch materiaal te creëren en ter beschikking te stellen aan personeel betrokken bij de opleiding en permanente vorming van enerzijds sociale werkers en anderzijds politiemensen.

Dit handboek, dat zich richt tot het domein van sociaal werk, werd opgebouwd rond verschillende stellingen die het resultaat zijn van onze studie.² Deze hebben betrekking

¹ Voor meer informatie: http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/funding_daphne3_en.htm

² Doorheen het onderzoek in België werd er meermaals gestuit op een lage respons. Daarom is het noodzakelijk om enige voorzichtigheid aan de dag te leggen bij het interpreteren van de resultaten die worden weergegeven. Deze zijn vaak beschrijvend en louter indicatief en kunnen niet veralgemeend worden naar de gehele populatie. Voor meer informatie omtrent deze methodologische tekortkomingen, verwijzen wij naar de gedetailleerde rapporten die te vinden zijn op de projectwebsite: www.youprev.eu.

op preventiestrategieën binnen het domein van het jeugdmaatschappelijk werk. De stellingen verwijzen ook naar wat door onze respondenten gekarakteriseerd werd als ‘best practices’. De stellingen zullen telkens onderbouwd worden met concrete resultaten uit het onderzoek.

In dit onderzoek werden verschillende informatiebronnen, relevante diensten en voorbeelden van goede praktijken door onze respondenten aangereikt. Deze zullen in het tweede gedeelte van dit rapport worden besproken.

1.2 Beknopte schets van het onderzoek

Zoals eerder aangegeven, was het voornaamste doel van het onderzoek om ten eerste zoveel mogelijk kennis en informatie te verzamelen omtrent ‘best practices’ in de preventie van jeugdcriminaliteit vanuit een multidisciplinair perspectief. Daarnaast en ten tweede was de doelstelling om de vergaarde kennis te verspreiden op nationaal en internationaal (vergelijkend) niveau. Om dit te realiseren, werd het belangrijk geacht een brede waaier van onderzoeksmethoden te hanteren. De twee jaar durende studie werd opgedeeld in verschillende ‘workstreams’ waarin telkens verschillende kwalitatieve en/of kwantitatieve onderzoekstechnieken werden toegepast. In het onderstaande worden ter illustratie de verschillende fasen kort toegelicht.

Een eerste workstream bestond uit het inventariseren van bestaande nationale strategieën en praktijken van preventie. Hiertoe werd de nationale institutionele experts enquête verspreid onder relevante actoren uit het veld. Deze bevraging stuitte op een zeer lage response *rate*. Desalniettemin stelde de verzamelde informatie ons enigszins in staat om een beter zicht te krijgen op het domein van de preventie van jeugdcriminaliteit in België en op de projecten, interventies en strategieën die dit domein (lijken) te tekenen.

Kort samengevat bestond de tweede workstream uit het werpen van een blik op de toekomst. Via de Delphi-methode³ werden experts uit het jeugdpreventiedomein gevraagd omtrent hun visie over toekomstige ontwikkelingen in het domein van jeugdcriminaliteit en de mogelijke implicaties voor de aanpak en preventie ervan. De Delphi-

³ Voor meer informatie over deze methode kunnen volgende werken geraadpleegd worden: Rowe & Wright, 2001; Bastiaensen & Robbroeckx, 1994.

bevraging van de respondenten werd enerzijds uitgevoerd via het afnemen van semi-structureerde interviews en anderzijds doormiddel van schriftelijke vragenlijsten.

De derde fase omvatte de lokale studie. Hierbij werden in België drie regio's gekozen: Brussel als stedelijke regio, Hasselt als semi-stedelijk/ruraal gebied en tenslotte Dinant als rurale omgeving.⁴ Deze onderzoeksfase trachtte jeugdcriminaliteit te bestuderen als een lokaal fenomeen en hoe hierop gereageerd wordt door de betrokken instanties en actoren. Er werden in de geselecteerde regio's self-report enquêtes afgenomen bij jongeren tussen 14 en 17 jaar in het secundair onderwijs. Deze vragenlijsten werden gebaseerd op de ISRD 3⁵ en werden aangevuld met een gedeelte omtrent ervaringen met en visies over preventieactiviteiten. In een tweede gedeelte van deze studie werden relevante actoren uit het preventiedomein geïnterviewd omtrent hun ervaring en perceptie van heersende problemen met jongeren in de buurt en hoe deze worden aangepakt. Er werd ook gepeild naar hun visie omtrent mogelijke uitdagingen voor preventiemethoden in de toekomst. Deze thema's werden eveneens voorgelegd aan jongeren via groepsdiscussies georganiseerd in de school. Drie groepsdiscussies hebben er plaatsgevonden (wegens lage response) in Brussel (2) en Hasselt (1).

In een laatste fase werden de verzamelde onderzoeksresultaten voorgesteld in workshops voor politiemensen en sociale werkers. De idee achter de workshops was het stimuleren van reflectie en discussie omtrent de preventie van jeugdgedelinquentie. Dit debat diende als bron voor verdere aanbevelingen van goede praktijken in de preventie van jeugddeviantie -en criminaliteit maar ook voor het construeren van de handelingen voor politie en sociale werkers.

Er werden in totaal 2 workshops georganiseerd: een Nederlandstalige en een Franstalige. Jammer genoeg konden we slechts een 5 tal personen per workshop motiveren om deel te nemen. Daarenboven was er in de Franstalige workshop geen politie aanwezig en in de Nederlandstalige een ondervertegenwoordiging van sociale werkers.

⁴ Wij opteerden voor drie regio's opdat zowel Vlaanderen als Wallonië in onze steekproef vertegenwoordigd zouden zijn. In de andere partnerlanden werden slechts 2 regio's gekozen.

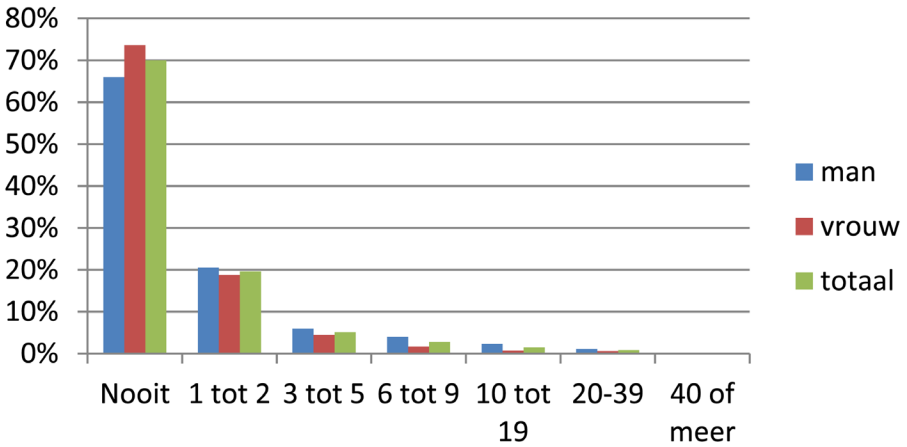
⁵ Voor meer literatuur omtrent de zelfrapportage verwijzen we naar o.a. volgende werken: Ponsaers & Pauwels, 2003; Junger-Tas & Marshall, 1999; Gavray & Vettenburg, 2007; Pauwels & Pleysier, 2009.

Het onderzoek in België kende in het algemeen een groot gebrek aan respondenten. Daarom dienen de resultaten met enige voorzichtigheid behandeld te worden. Desalniettemin hopen we een interessant instrument aan te reiken voor personen betrokken bij de opleiding en permanente vorming van sociale werkers tewerkgesteld in het preventieveld gericht op jongeren.

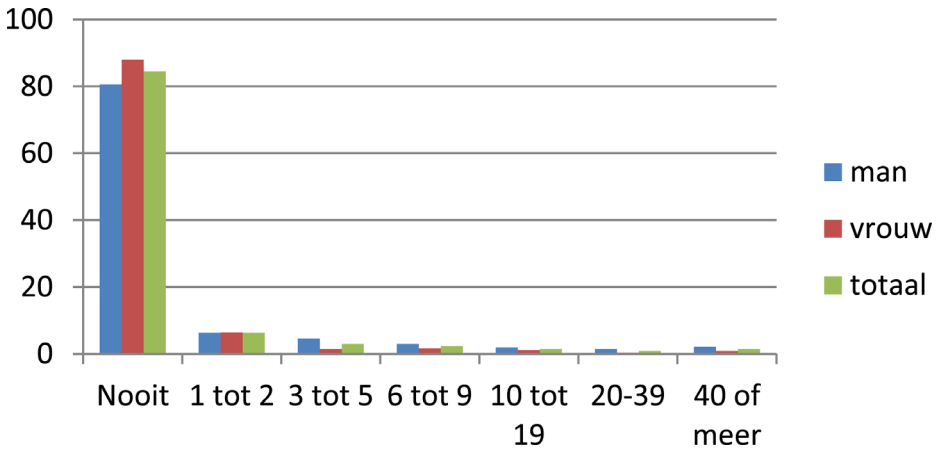
Vooraleer we overgaan tot het bespreken van concrete richtlijnen voor de preventie van jeugddeviantie- en criminaliteit, zullen er eerst enkele algemene bevindingen uit ons onderzoek aangekaart worden. Hierbij trachten we enige nuance aan te brengen aangaande belangrijke veronderstellingen over jongeren en hun gedrag.

1.3 De criminele ‘jeugd van tegenwoordig’: nood aan nuancering?

Zoals reeds vermeld hebben wij doorheen het onderzoek op verschillende tijdstippen experten uit het domein bevestigd. Een eerste vragenlijst werd verspreid onder relevante instellingen en actoren omtrent bestaande praktijken van preventie initiatieven. Uit deze bevraging bleek dat er in België voornamelijk gericht wordt op het misbruik van illegale middelen, spijbelen, geweld en misbruik van alcohol en andere legale substanties. Tijdens de interviews met experten en de groepsdiscussies met jongeren in onze lokale studie, werd eveneens aangegeven dat volgens hen de belangrijkste problemen in de regio betrekking hebben op onder meer spijbelgedrag, drug- en alcoholgebruik en diefstal. Aan de andere kant werden eerder tegenstrijdige observaties gedaan bij de analyse van de schoolenquête. Hieruit bleek dat 69 % van de deelnemers nog nooit heeft gespijbeld, het overige gedeelte deed dit slechts een gemiddelde van 4 keer in het afgelopen jaar. Ook het alcohol- en druggebruik bij jongeren bleek niet echt onrustwekkend. Een grote meerderheid (70,1 %) was nooit dronken in de laatste 30 dagen, bijna de helft was nooit dronken in zijn hele leven (49,3%). De onderstaande grafieken tonen duidelijk dat slechts een kleine minderheid van de jongeren alcohol (grafiek 1.3. a) en soft drugs (grafiek 1.3. b) gebruiken op een problematische manier.

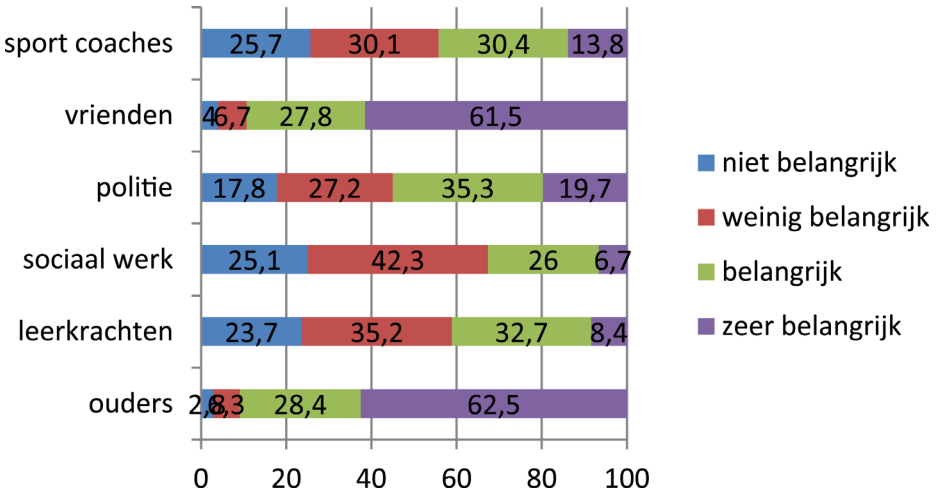
Figuur 1.3. a) Tijdens hoeveel gelegenheden in de laatste 30 dagen had de respondent genoeg alcohol geconsumeerd om dronken te zijn?

Figuur 1.3. b) Tijdens hoeveel gelegenheden in de laatste 30 dagen heeft de respondent cannabis gebruikt?

Uit de schoolenquête resulteerde eveneens dat het percentage van leerlingen dat aangaf nooit criminaliteit te hebben gepleegd, gelijk was aan het cijfer van leerlingen dat dit wel reeds had gedaan. Wanneer de leerlingen gevraagd werden welke actoren zij

het meest aangewezen vinden in de preventie van jeugdcriminaliteit, bleek dat zij informele actoren (vrienden, ouders) het meest belangrijk achtten. Daarenboven toont de onderstaande figuur eveneens dat sociale werkers veel lager werden ingeschat.

Figuur 1.3. c) Welke preventieactor speelt de belangrijkste rol in het voorkomen van jeugdcriminaliteit-en deviantie?

2 Richtlijnen voor de preventie van jeugdcriminaliteit -en deviantie

In het volgende gedeelte zullen stellingen naar voor worden geschoven, gebaseerd op resultaten uit het onderzoek. Er zal ook telkens aangegeven worden wat de praktische relevantie kan zijn voor het domein van sociaal werk gericht op de preventie van criminaliteit of probleemgedrag bij jongeren.

Er is een gebrek aan samenwerking tussen verschillende relevante actoren in het domein.

Het Belgische preventielandschap wordt vaak gekenmerkt als zeer chaotisch en ongestructureerd (Melis & Goris, 1996; Intersectorale werkgroep algemene preventie, 2001). Ook in ons onderzoek werd deze observatie bevestigd. De aanwezigheid van zeer veel verschillende diensten en instanties in het domein van jeugdcriminaliteit

liteitspreventie bemoeilijkt logischerwijze het coherent samenwerken. Er werd zeer vaak door experts aangegeven hoe ze enerzijds de samenwerking en een multi-professionele aanpak belangrijk achten en anderzijds dit onvoldoende ontwikkeld is in het Belgische domein.

Men zou dus kunnen opteren om meer samenwerkingsverbanden te initiëren. Overlegfora met partners in het veld en sector overschrijdende initiatieven zouden een bijdrage kunnen leveren aan het uitwisselen van informatie en kennis.

Aan de andere kant kan de samenwerking met de politie bemoeilijkt worden door het heersende spanningsveld tussen het welzijns- en veiligheidsdomein. Desalniettemin kunnen formele overlegnetwerken een meerwaarde inhouden voor het jeugdpreventiedomein. De relatie tussen politie en het sociaal werk kan verbeterd worden door meer ervaringen, kennis en informatie uit te wisselen wat het begrip en wederzijds respect voor elkaars werkveld kan versterken.

Intermezzo: overlegnetwerken kunnen een bedreiging vormen voor het beroepsgeheim.

In één van de workshops vond er een belangrijke discussie plaats omtrent mogelijke risico's verbonden aan het installeren van overlegfora. Informatie-uitwisseling over individuele dossiers bijvoorbeeld, kan het gevaar inhouden dat de vertrouwensband (die centraal staat bij het sociaal werk met jongeren) geschonden wordt. Bepaalde informatie zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot andere doelgerichte interventies, die eerder een veiligheidsfinaliteit bevatten. Daarom werd er meermaals gewezen op het belang van een duidelijke deontologie en omkadering voor mogelijke overlegvormen. Tenslotte bleek ook dat het beroepsgeheim in België zeer belangrijk wordt geacht en in de praktijk sterk gerespecteerd wordt.

Het aanbod van activiteiten en projecten voor jongeren is onvoldoende uitgebouwd, toegankelijk en transparant.

Wanneer we de jongeren vroegen naar hun visie over mogelijke uitdagingen voor preventie van jeugdcriminaliteit, gaven zij meermaals aan dat er enerzijds te weinig aanbod is voor jongeren, een gebrek aan activiteiten, initiatieven maar ook ruimte ter hun beschikking (dit werd tevens bevestigd door de bevroegde experts). Anderzijds waren zij van mening dat ze niet voldoende informatie krijgen over wat er juist allemaal bestaat of georganiseerd wordt voor jongeren.

Uit de schoolenquête bleek ook dat niet veel jongeren ervaring hebben met preventie-activiteiten. Zoals later zal aangegeven worden, hebben zeer weinig jongeren (17,4 %) reeds deelgenomen aan activiteiten gericht op het voorkomen van geweld.⁶ Het aantal jongeren dat nog nooit informatie heeft ontvangen over het gebruik van alcohol, drugs en andere schadelijke stoffen was eveneens relatief hoog: 36,9 % van het totaal aantal bevroegde leerlingen.

Men dient evenwel op te merken dat deze gegevens kunnen impliceren dat jongeren uit onze steekproef niet de klassieke doelgroep vormen van preventie-initiatieven in België. Desalniettemin kunnen we concluderen dat het zeer belangrijk is om jongeren maar ook andere diensten te informeren over het bestaande aanbod. Men kan hierbij zelfs proberen om deze informatie te verspreiden via kanalen, die vaak door jonge mensen gebruikt worden, zoals sociale netwerk sites bijvoorbeeld. Dit brengt ons meteen bij het volgende thema.

Vanuit het sociaal werk dient er geanticipeerd te worden op de huidige technologische evoluties die een belangrijke invloed kunnen hebben op de leefwereld van jongeren.

Het gebruik van het internet en andere multimedia-instrumenten zijn niet meer weg te denken uit de leefwereld van jongeren. Uit ons onderzoek blijkt dat er in het algemeen verwacht wordt dat technologische evoluties belangrijke gevolgen zullen hebben op het domein van jeugdcriminaliteit. In de Delphi survey werden de respondenten gevraagd naar mogelijke uitdagingen voor preventie op basis van verwachte evoluties in de maatschappij. Er werd door de overgrote meerderheid voornamelijk aangegeven dat cybercriminaliteit (gevolgd door geweld) zal stijgen in de komende jaren. De respondenten uitten voornamelijk bezorgdheid over het verdoken karakter van deze delictsvorm. Het pestgedrag kan verder gaan na de schooluren via sms of sociale netwerksites. Het stellen van dit gedrag is zeer toegankelijk en moeilijk te controleren of te onderscheppen. Daarenboven kan dit een vals gevoel van veiligheid en macht creëren.

Een andere opvallende observatie die kon gemaakt worden, houdt verband met het illegaal downloaden op het internet. Uit de schoolenquête resulteerde dat enorm veel leerlingen bestanden van het internet halen op illegale wijze. Tijdens het afnemen van

⁶ Dit wordt meer in detail besproken op pagina 14.

de enquêtes bleek eveneens dat zeer veel jongeren zich niet bewust waren dat bestanden downloaden van het internet vaak illegaal kan zijn.

Klaarblijkelijk was dit ook het geval voor cannabisgebruik. Verschillende leerlingen gaven aan dat het zeer makkelijk is deze drugs te kopen en dat het vaak in het openbaar gebruikt wordt. Tijdens één van de workshops werd tevens vermeld dat veel jongeren door het ‘gedoogbeleid’ niet met zekerheid weten of het gebruik van softdrugs toegelaten is of niet.

Een belangrijke rol voor het sociaal werk kan schuilen in het informeren en sensibiliseren van jongeren, maar ook van leerkrachten of mensen die dagdagelijks in contact komen met kinderen. Het is belangrijk om te wijzen op mogelijke gevolgen van bepaald gedrag. Men kan hierbij zelfs de ouders impliceren. Tijdens de interviews werd er immers aangaande cybercriminaliteit vaak vermeld dat veel ouders zich niet bewust zijn van waar hun kinderen zich mee bezig houden, wanneer ze een computer gebruiken.

Intermezzo: “Wat verboden is, lijkt aanlokkelijk”

Tijdens de groepsdiscussies met leerlingen werd op verschillende momenten gesteld dat dingen die verboden zijn, juist zeer aanlokkelijk lijken voor jongeren. Dit leidde zelfs tot het poneren van de stelling dat softdrugsgebruik gelegaliseerd dient te worden. Daartegenover werd net in het bovenstaande aanbevolen om voldoende te wijzen op de wet en informatie -en sensibiliseringsacties te organiseren. Deze initiatieven hoeven daarom niet meteen een strenge boodschap in te houden met een focus op het verboden karakter van druggebruik. Het dient eerder bespreekbaar gemaakt te worden waarbij er kan gewezen worden op de gevolgen van misbruik van illegale (maar ook legale)middelen. Men kan pogen om meer te werken rond het **verantwoord** gebruik van alcohol, drugs en andere middelen.

De meest belangrijke preventie strategie omvat in eerste instantie het luisteren naar de jongeren.

Zoals reeds vermeld, werd in de schoolenquête een gedeelte opgenomen over de visies en ervaringen van jongeren met preventieprojecten. Daarbij werd hen onder meer gevraagd welke aanpak zij ervaren als efficiënt in het voorkomen van jeugd-delinquent gedrag. Een analyse van de data toonde aan dat ‘luisteren naar hun problemen en zorgen’ gezien werd als voornaamste strategie. Desalniettemin dient men uiteraard

verder te gaan dan enkel 'te luisteren'. De participatie en emancipatie van jongeren zijn hierbij van groot belang.

Actoren uit het domein wezen eveneens op het belang van een luisterend oor te bieden. In deze context werd er opnieuw verwezen naar het cruciale belang van de interpersoonlijke relatie met de jongere. De vertrouwensband en de garantie van het beroepsgeheim (zoals eerder vermeld) is hier onlosmakelijk mee verbonden.

Het jeugdpreventiedomein mist twee belangrijke doelgroepen.

De jongeren en experts die participeerden in ons onderzoek gaven meermaals aan dat structurele factoren zoals armoede en een kwetsbare socio-economische status een zeer belangrijke rol spelen bij problemen met jongeren. Voornamelijk de invloed van het wonen in achtergestelde buurten werd meermaals onderstreept. Uit de schoolenquête bleek er eveneens een verband⁷ te zijn tussen het voorkomen van jeugddelinquentie en een negatief beeld over de wijk waarin men woont.

Tijdens de interviews werd er vaak gewezen op het belang van meer laagdrempelige activiteiten in kwetsbare buurten. Met betrekking tot dit thema werd er eveneens een belangrijke stelling geponereerd: het preventiedomein in België slaagt er niet in twee belangrijke doelgroepen te bereiken. Het gaat hier om kansarmen en allochtonen. Deze doelgroepen vinden vaak geen aansluiting bij het georganiseerd verenigingsleven of bij klassieke activiteiten. Het is dan ook cruciaal om met andere actoren in het veld te reflecteren over mogelijke alternatieven zodat ook deze jongeren worden betrokken. Daarom zou het van belang kunnen zijn om in de opleiding en vorming van sociale werkers voldoende aandacht te besteden aan hoe om te gaan met cultuurverschillen. Op deze manier zou er dichter bij de jongere en zijn familie kunnen gewerkt worden met meer begrip en respect voor de specifieke situatie.

Er is nood aan meer initiatieven gericht op thema's als racisme, discriminatie en vooroordelen.

Uit de interviews met de leerlingen bleek dat zij vaak geconfronteerd worden met racisme en discriminatie. Hoewel dit voornamelijk betrekking had op de relatie met politie, werd er aangegeven dat dit eveneens voorkomt bij jongeren onderling en dit zowel

⁷ Het gaat hier niet om een causale relatie tussen de perceptie van de buurt en jeugdcriminaliteit.

ten aanzien van allochtonen als autochtonen ('omgekeerd racisme'). Het is dan ook van cruciaal belang om werkvormen op te richten die zich focussen op het doorbreken van vooroordelen en gevoelens van racisme. Dergelijke thema's moeten bespreekbaar worden gemaakt bij jongeren, maar ook bij mensen die vaak met hen in contact komen. Hierbij gaat het zowel om ouders, als sociale werkers, politie, leerkrachten, ...

Er heerst een dalende tolerantie ten aanzien van jongeren

Een zeer belangrijk onderwerp dat vaak naar voor kwam in het onderzoek, was het gebrek aan tolerantie ten aanzien van jongeren. Ten eerste werd in onze lokale studie door zowel leerlingen als bevroegde experts meermaals aangegeven dat er veel onverdraagzaamheid heerst en dan voornamelijk ten aanzien van jongeren. Deze visie werd eveneens bevestigd in de andere onderzoeksfasen. In de Delphi studie bijvoorbeeld uitten de experts hun vrees over de steeds toenemende conflicten in onze maatschappij en dit zowel intercultureel als intergenerationeel. Deze conflicten werden vaak gerelateerd aan het domein van overlast en de gemeentelijke administratieve sancties. Dit instrument is momenteel in België een belangrijk discussiepunt in het politieke en publieke debat met in het bijzonder de toepassing op jongeren. In het onderstaande zal er even kort de context van dit domein worden toegelicht.

Intermezzo: gemeentelijke administratieve sancties en overlast in België

In 1999 werd in België de gemeentelijke administratieve sancties geïntroduceerd. Dit zou steden en gemeenten in staat moeten stellen om sneller en efficiënter te reageren op overlast. Deze kleine vormen van problemen, die zich vaak afspelen in de publieke ruimte, worden gezien als belangrijke oorzaken van onveiligheidsgevoelens bij de bevolking. De term overlast is echter zeer subjectief en dekt vele ladingen: het kan hier gaan om sluikestorten, wildplassen, lawaaioverlast, hangjongeren, ... Het is dan ook niet verrassend dat jongeren vaak het doelwit zijn van deze administratieve sancties, of kort weg GAS. Op dit moment woedt er een hevig debat over dit thema. Voornamelijk dan omtrent het wetsvoorstel om de toepassing van deze GAS boetes te verlagen van 16 naar 14 jaar als minimumleeftijd, dat in 2012 nog op de tafel werd gelegd. De respondenten uit ons onderzoek bleken voornamelijk tegenstanders te zijn van de gemeentelijke administratieve sancties voor jongeren. Zij drukten hun bezorgdheid uit omtrent de gebrekkige rechtswaarborgen en willekeur van de toepassing en de toenemende juridisering en criminalisering van jeugdgedrag.⁸

Hoe kan er vanuit de sector van het sociaal werk hierop geanticipeerd worden? Een belangrijke bijdrage kan geleverd worden door onder andere zich te richten op het positief beïnvloeden van mensen hun perceptie. Verschillende respondenten stelden dat er tussen generaties veel onbegrip heerst van beide kanten. Er zouden dus meer initiatieven gecreëerd kunnen worden waarbij begrip en voeling met elkaars leefwereld positief gestimuleerd worden.

In België is er een tekort aan acties gericht op het voorkomen van geweld bij jongeren

Zoals reeds eerder vermeld, werd er in de schoolenquête gepeild naar ervaringen met onder andere activiteiten gericht op de preventie van geweld. In de onderstaande tabel worden de resultaten weergegeven.

Tabel 2: “Heeft de participant reeds deelgenomen aan activiteiten gericht op het voorkomen of reduceren van geweld door jongeren”

	Reeds deelgenomen aan activiteiten	Frequentie	Percentage
Valide waarden	Neen	822	77.7
	Ja	184	17.4
	Totaal	1006	95.1
Ontbrekende waarden		52	4.9
Totaal		1058	100.0

De tabel toont duidelijk aan dat een overgrote meerderheid van de jongeren uit onze steekproef nog nooit heeft deelgenomen aan activiteiten gericht op het voorkomen van geweld. Men kan ook opmerken dat het aantal ontbrekende waarden relatief hoog is. Dit zou eventueel kunnen wijzen op een gebrek aan kennis van sommige jongeren over dergelijke activiteiten.

⁸ Voor meer informatie over overlast, de GAS boetes en de toepassing op minderjarigen kunnen onder meer volgende werken geraadpleegd worden: Devroe, 2010; Vander Beken, 2005; Van Audenhove & Vander Laenen, 2011

Daarenboven, wanneer de experts gevraagd werden om aan te geven welke criminaliteitsfenomenen volgens hen zou stijgen in de komende jaren, bleek dat naast cybercriminaliteit, fysiek geweld het meest naar vorkwam.

Tijdens één van de workshops werd eveneens aangehaald dat in België preventie bij jongeren voornamelijk gericht is op druggebruik en algemene gezondheid.

Er zou dus in toekomst meer geïnvesteerd kunnen worden in projecten gericht op het voorkomen of reduceren van jeugdgeweld. Dergelijke activiteiten zouden bijvoorbeeld workshops kunnen inhouden, waarbij men jongeren leert op een gepaste manier gevoelens te uiten of conflicten te beslechten. Omtrent dit laatste werd tevens in de workshop gewezen op het belang van discussiemogelijkheden binnen de school. Men is van mening dat er te weinig ruimte gecreëerd wordt om jongeren de kans te geven te reflecteren over bepaalde levensdomeinen, waarden en normen, ... Er dient wel opgemerkt te worden dat dergelijke werkvormen binnen de school al snel zouden kunnen vervallen in moraallessen. Het is van belang om dergelijke activiteiten te initiëren in samenwerking met het sociaal terrein. Meer activiteiten binnen de schoolmuren georganiseerd met andere partners uit het sociaal veld was een aanbeveling die meermaals werd naar voor geschoven in ons onderzoek. Onderwijs in het algemeen werd gezien als één van de belangrijkste kernfactoren in de preventie van jeugd delinquentie.

Het sociaal werk gericht op jongeren mag zich niet enkel focussen op de jongeren maar dient eveneens de context te impliceren.

Tijdens de gesprekken met jongeren werd er vaak verwezen naar de rol van opvoeding en invloed van vrienden. Ook de experts gaven tijdens de interviews aan dat ouders meer ondersteund moeten worden bij de opvoeding van hun kinderen.

Een analyse van de schoolenquête toonde aan dat het hebben van delinquente vrienden correleerde met criminaliteit. Deze factor werd reeds vaker in criminologisch onderzoek naar voor geschoven. Hoewel het hier niet gaat om een oorzakelijk verband. Het kan wel van belang zijn om vrienden te betrekken bij preventieactiviteiten. In de workshop werd aangehaald dat een groepsdynamiek niet onderschat dient te worden. Eveneens in de omgekeerde richting. Vrienden kunnen ook een positieve invloed hebben op het gedrag. Verder werd gesteld dat door het gebrek aan tijd en middelen in de sociale sector er geen voldoende ruimte is voor nazorg nadat een traject werd afge-

rond. Hier kan enigszins op geanticipeerd worden door de context (familie, ouders, vrienden) te betrekken bij de hulpverlening.

De opleiding voor sociale werkers dient inhoudelijk meer praktijkrelevante leerstof en materiaal aan te bieden.

In onze workshops werden enkele aspecten van de opleiding van sociale werkers besproken. Zo werd er bijvoorbeeld het belang van praktijkrelevante informatie onderstreept. Buiten de stage hebben studenten vaak enkel een theoretisch beeld van de sector, zo komen ze soms voor verrassingen te staan wanneer ze effectief in het veld tewerkgesteld worden. Daarom is het van belang om in de opleiding voldoende aandacht te besteden aan ervaringen uit de praktijk (buiten de stage) zoals bijvoorbeeld via voordrachten en getuigenissen van mensen uit het terrein. Een tweede aspect handelde over het aanleren van bepaalde sociale vaardigheden. Hoe omgaan met mensen? Hoe omgaan met cultuurverschillen? Tenslotte werd er ook aanbevolen om meer kennis omtrent relevante wetgeving over te brengen.

3 Bronnen van informatie

Tijdens het bevragen van onze respondenten werden inzake de preventie van jeugdcriminaliteit relevante instanties en organisaties ter sprake gebracht. Zo dienden in de institutionele enquête bijvoorbeeld experts aan te geven welke informatiebronnen zij gebruiken ter ondersteuning van hun werk. Bovendien werd hen gevraagd om aan te geven welke initiatieven zij ervaren als effectief, veelbelovend of ineffectief. We lijsten deze bronnen en voorbeelden van praktijken hieronder op.

3.1 Relevante instanties

■ Veiligheidsmonitor

(www.polfedfedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/monitor_nl.php)

De veiligheidsmonitor omvat grootschalig bevolkingsonderzoek op verschillende tijdstippen in België omtrent veiligheid, slachtofferschap en het functioneren van de politiediensten.

- De Belgische Prijs voor Veiligheid en criminaliteitspreventie

(<https://besafe.ibz.be/NL/Politie/belgische-prijs-prix-belge/Pages/default.aspx>)

Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, Directie Lokale Integratie veiligheid. Er wordt elk jaar met een ander thema gewerkt. Meer informatie omtrent de prijsuitreiking van 2012 kan via de gegeven website gevonden worden.

- Het Belgisch forum voor Preventie en Veiligheid in de steden en gemeenten (www.urbansecurity.be)

Dit initiatief tracht steden en gemeenten in België te verzamelen om samen na te denken over een geïntegreerd criminaliteitspreventie beleid. Het beoogt zowel op nationaal als internationaal niveau dit beleid naar buiten te brengen en relevante informatie en goede praktijken uit te wisselen en te verbeteren.

- Jongerenwelzijn (www.jongerenwelzijn.be)

Dit Vlaams agentschap vormt een onderdeel van het Ministerie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Jongerenwelzijn is verantwoordelijk voor de uiteenzetting van de Bijzondere Jeugdzorg op het vlak van opvoedingsondersteuning, vrijwillige en gedwongen hulpverlening bij problematische opvoedingssituaties en de begeleiding aan jongeren die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Het agentschap staat ook in voor de erkenning en subsidiering van voorzieningen en projecten binnen de sector van de Bijzondere Jeugdzorg.

- Integrale jeugdhulp (www.wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp)

Integrale jeugdhulp is een beleidsinstrument van Vlaanderen en heeft als doel het optimaliseren van de samenwerking en afstemming tussen de verschillende jeugdhulpsectoren.

- Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten (www.vvsg.be)

Als ledenorganisatie staat de Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten in voor de visie ontwikkeling van het lokale bestuursniveau, de dienstverlening (zoals kennis-

en informatie-uitwisseling) en de belangenbehartiging van de lokale overheden in Vlaanderen.

- Federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken (www.ibz.be)

Relevant voor deze context omvat de sectie 'Veiligheid en Preventie' van de federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken. Er kan meer informatie gevonden worden over de directies verantwoordelijk voor het veiligheid en preventie beleid op federaal en lokaal niveau.

- Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (www.nicc.fgov.be)

Dit instituut is een federaal wetenschappelijke instelling van de Federale Overheidsdienst Justitie. Het voert onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek uit op vraag van gerechtelijke overheden.

- Vlaams Informatiepunt Jeugd (www.vipjeugd.be)

Deze vzw is een netwerkorganisatie dat instaat voor de ondersteuning en stimulatie van informatieverstrekking ten behoeve van kinderen, tieners en adolescenten.

- Vereniging voor alcohol –en andere drugproblemen (www.vad.be)

Deze vzw verenigt de grote meerderheid van Vlaamse organisaties die zich buigen over problematieken als drugs, alcohol, psychoactieve medicijnen en gokken. Deze vereniging wil in het algemeen deze problemen bespreekbaar maken, de aanpak ervan ondersteunen en tenslotte (inter)sectorale netwerken uitbouwen met relevante partners.

3.2 Relevante tijdschriften

■ Welwijs (www.welwijs.be)

Dit tijdschrift beoogt informatie te verstrekken over de raakvlakken van welzijn en onderwijs. Welwijs is opgericht door de v.z.w. Majong⁹ dat zich bezighoudt met het verbeteren van de positie van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Welwijs heeft als doel de wisselwerking tussen onderwijs en relevante sectoren te verbeteren.

■ Weliswaar (www.weliswaar.be)

Weliswaar is het welzijns –en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen. Het vakblad is bestemd voor iedereen die tewerkgesteld is of actief betrokken is bij het welzijnswerk en de gezondheidssector.

■ Panopticon (www.maklu.be/panopticon)

Panopticon is een academisch tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk.

3.3 Voorbeelden van ‘goede praktijken’

In het onderstaande beschrijven we voorbeelden die door onze respondenten tijdens de institutionele enquête als effectieve of veelbelovende preventiepraktijken naar voor werden geschoven.

■ Rots en water (www.rotsenwater.nl)

Dit concept is afkomstig uit Nederland. ‘Rots en water’ is een sociale vaardigheidstraining voor jongens en meisjes dat zich voornamelijk toespitst op het versterken van de weerbaarheid.

⁹ Majong staat voor Maatschappij -en jongerenproblemen.

■ ZAPP (www.zapponline.be)

ZAPP staat voor 'Zelfredzaam en Actief Preventie Project' en wordt georganiseerd in samenwerking met het stadsbestuur van Antwerpen. Het project omvat sociale vaardigheidstrainingen voor jongeren met een focus op agressiebeheersing en versterking van de weerbaarheid.

■ API

Deze afkorting staat voor het Franse 'Accompagnement Post-Institutionnel' en betekent letterlijk postinstitutionele begeleiding. De organisatie API is verbonden aan de gesloten gemeenschapscentra waar minderjarigen geplaatst worden en staat in voor de begeleiding van jongeren die de instelling verlaten. Op deze manier wordt er getracht de minderjarigen optimaal te re-integreren in hun omgeving.

■ TOP-coaches

TOP-coaches of voluit: 'Terug Op Pad' coaches is eveneens een project gericht op jongeren die een instelling verlaten. De doelgroep bestaat echter wel uit Antwerpse adolescenten tussen 18 en 25 jaar.

■ Time-out

Dit project wordt gebruikt in de schoolcontext waarbij jongeren, die probleemgedrag vertonen, even een 'time-out' worden geboden. Inhoudelijk gaat het om een intensieve begeleiding om hen zo snel mogelijk terug naar de schoolbanken te leiden. Dit project wordt dus voornamelijk ingeschakeld om vroegtijdige schooluitval te voorkomen.

■ Accrochage Scolaire

Deze diensten zijn opgericht door de Federatie Wallonië en Brussel en heeft als doel om spijbelen en vroegtijdige schooluitval te reduceren en te voorkomen. Het richt zich voornamelijk op jongeren die niet langer kunnen terug keren naar hun school of dreigen in deze situatie terecht te komen.

■ Unplugged project

Dit project is een vormingsprogramma ten behoeve van leerkrachten en is gericht op het voorkomen van druggebruik bij leerlingen. Het programma omvat voornamelijk didactisch materiaal om een project dag of week op te starten binnen de school.

■ Schoolspotters

Schoolspotters zijn mensen die worden ingezet in de schoolomgeving waar er overlastproblemen door jongeren heersen. Ze fungeren als aanspreekpunt voor mogelijke problemen of gaan zelf jongeren aanspreken indien er zich vormen van overlast voordoen.

■ Fan coaching

Dit is een project dat zich richt op het voorkomen van gewelddadig gedrag bij (jonge) voetbalsupporters. Fan coaching omvat voornamelijk culturele en pedagogische activiteiten. Het is echter niet altijd specifiek gericht op jongeren, maar op voetbalsupporters in het algemeen.

■ Opboksen (www.opboxen.nl)

Dit project, dat afkomstig is uit Nederland, tracht via boks trainingen een platform te bieden om jongeren sociale vaardigheden aan te leren. Er wordt getracht om jongeren te bereiken die hun weg naar klassieke sportverenigingen niet vinden. De trainingen, die gepaard gaan met intensieve begeleiding, werken voornamelijk rond het versterken van zelfvertrouwen, het zelfbeeld en het verantwoordelijkheidsgevoel.

■ Passarelle

Dit project tracht door collectieve activiteiten voor jongeren met een focus op 'straatkunst' te werken rond de het voorkomen van jeugdgeweld.

■ Project nultolerantie

Dit project richt zich op jongeren tussen 12 en 23 jaar die problematisch druggebruik vertonen en hierdoor reeds strafbare feiten hebben gepleegd. Het project omvat een intensief begeleidingsprogramma dat van start gaat nadat de jongere onderworpen werd aan een maatregel van de jeugdrechtbank. Het wordt voornamelijk als effectief beschouwd voor persisterende jonge druggebruikers die geen enkele motivatie hebben om het probleem op te lossen.

■ ‘Été solidaire je suis partenaire’

Dit project wordt georganiseerd vanuit de Waalse overheid en tracht tijdens de zomermaanden (via een vakantiejob) jongeren hun burgerzin en verantwoordelijkheid te versterken. De jongeren voeren een soort van gemeenschapstaak uit of een opdracht gericht op het algemene belang van een buurt, om zo de banden in een wijk of gemeente te versterken en de jongeren te socialiseren.

■ Pot project

Dit project biedt begeleidingstrajecten voor jongeren in het deeltijdsonderwijs en is gericht op het voorkomen van spijbelen en schooluitval.

■ Columbus project

Dit project is gericht op minderjarigen en hun familie die het voorwerp vormen van een interventie van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg. Het Columbus project omvat in het algemeen hulp en ondersteuning bij het zoeken naar een oplossing voor de problemen die voorhanden zijn.

■ Project vroeginterventie

Deze werkvorm uit Antwerpen is gericht op jongeren die beginnend problematisch drug- of alcoholgebruik vertonen. Aan het einde van de begeleidende sessies wordt er beslist of de jongere dient doorverwezen te worden naar een andere dienst of welke stappen er best dienen ondernomen te worden.

■ Overleg Jongeren OntmoetingsPlaatsen (JOP)

Dit initiatief is gericht op het creëren van ‘hangplaatsen’ voor jongeren. De buurtbewoners en de jongeren zoeken samen naar een oplossing voor mogelijke problemen met de publieke ruimte. Na overleg kan er een jongeren ontmoetingsplaats geïnstalleerd worden waarbij ze de ruimte zelf mogen inrichten. Dergelijk initiatief wordt voornamelijk gehanteerd in Nederland.

■ Zorgtraject crisis & collocatie

Deze werkvorm afkomstig uit Zuid-West-Vlaanderen is gericht op kinderen en jongeren met psychiatrische problemen die aangemeld werden bij jeugdparket met oog op een collocatie. Het zorgtraject houdt een screening in van het dossier door kind –en jeugdpsychiaters met als doel een gepast alternatief te vinden voor een gedwongen opname.

■ Jeugdinterventie team (Antwerpen)

Dit is een stadsdienst dat doormiddel van huisbezoeken na een geval van overlast, de minderjarige en zijn gezin confronteert. Er wordt geïnformeerd naar de achterliggende leefdomeinen en mogelijke problemen om zo begeleidingstrajecten op te starten of door te verwijzen naar relevante diensten.

■ Vzw Jong (www.vzwjong.be)

Deze organisatie omvat het jeugdwelzijnswerk in Gent en stelt de maatschappelijke en persoonlijke participatie en emancipatie van jongeren als doel voorop. Dit omvat naast het organiseren van dagdagelijkse activiteiten voor kinderen en jongeren ook het bieden van trajectbegeleiding en het adviseren en sensibiliseren van overheden en relevante sectoren.

■ 't Circuit

Dit vroeginterventieproject van het centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg Largo (vestiging Roeselare) is gericht op jongeren uit het secundair onderwijs die experimen-

teren met alcohol en/of drugs. Het programma omvat een individueel -en een groepsaanbod dat zowel begeleiding als informatieverstrekking als doel heeft.

■ ACT therapie (Acceptance & commitment therapy)

Deze preventietraining is gericht op jongeren van het secundair onderwijs dat tracht jongeren te leren dat negatieve dingen bij het leven horen en deze te accepteren. Aan de andere kant wordt er gewezen op dingen die als waardevol worden gezien en hoe deze aan te wenden als leidraad in het leven. Deze therapie is een vorm van algemene gezondheidspreventie dat algemeen welbevinden bij jongeren wilt stimuleren.

■ Eigen kracht conferenties

Deze ‘family group conferences’ houdt in dat in geval van problemen alle sleutelfiguren uit iemands omgeving worden samengebracht om een oplossing (plan) te vinden. De uitwerken van dit plan met familie, vrienden, burens, ... draait rond het inzetten van ‘eigen krachten’ waarbij er zelf beslist wordt over mogelijke oplossingen voor de problemen voorhanden. Een onafhankelijke professionele hulpverlener treedt op als coördinator.

■ Jes Antwerpen

Dit stadslabo staat in voor de jeugdwerking in Antwerpen. Deze dienst organiseert activiteiten, vormingen, cursussen voor jongeren. Voornamelijk het vecht- en dansproject dat door deze vzw georganiseerd wordt in kwetsbare buurten werd aanzien als een goede preventiepraktijk.

■ First offenders

Dit is een project uit Gent waarbij de politie samen met de dienst maatschappelijke zorg samenwerkt met het jeugdparket. Minderjarigen die een eerste feit hebben gepleegd, worden onderworpen aan een opvolgingstraject. Er wordt niet enkel getracht recidive te voorkomen, maar ook hulp te bieden in situaties waar het gedrag een achterliggende oorzaak heeft.

■ SOS Enfants

Dit centra (in het Nederlands: Vertrouwenscentra kindermishandeling) tracht naar oplossingen te zoeken in situaties waar er sprake is of vermoedens van kindermishandeling.

■ Machtig!

Machtig! omvat een trainingsprogramma van het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg 'Eclips' (Gent) dat tracht jongeren te helpen om meer macht te krijgen over hun eigen leven en hen weerbaarder te maken. Dit programma is gebaseerd op de 'rots en water'- techniek dat reeds besproken werd.

■ Stappenplan Spijbelen

Dit beleidsinstrument omvat in principe een handleiding om te komen tot een geïntegreerde aanpak van spijbelgedrag bij jongeren waarbij alle relevante diensten worden betrokken en gestimuleerd worden tot samenwerking.

■ 'No Blame' methode (www.leefsleutels.be/cms/basisonderwijs/vormingenbuitenschool/pestenstoppen/)

Deze methodiek is gericht op het aanpakken en voorkomen van pestgedrag. Het gaat hier niet echt om een project maar eerder een methode die ter beschikking gesteld wordt aan scholen om op een probleemoplossende, niet bestraffende manier om te gaan met pestgedrag.

■ Netheidscharter

Een netheidscharter is een actie in Gent waarbij (onder meer) leerlingen van een school kunnen samenwerken met de stadsdienst om de stad proper te houden. Dit kan een positieve invloed hebben op een propere schoolomgeving en op de relatie tussen de buurt en de school.

■ Groene zorgprojecten voor jongeren

Dit zijn projecten die jongeren inschakelen in zorgboerderijen of andere natuur gerelateerde projecten om hen een zinvolle tijdsbesteding aan te bieden.

■ Project Koplopers: 'Jonge Leiders in actie'

Het project 'kopplopers' is opgericht vanuit het Lokerse vindplaatsgericht jeugdwerk van Vzw's Jeugdclubs en 'Uit De MArge'. Het bestaat uit een intensieve vorming voor maatschappelijk kwetsbare jongeren met een leidersmentaliteit. Het is een emancipatorische leiderschapstraining waarin maatschappelijke vorming, groepsvorming en sociale actie gecombineerd worden. Het beoogde effect is een aantal leidersfiguren uit verschillende wijken een rol te laten spelen in de maatschappelijke verandering van die buurten.

■ 'Réveille toi mon gars'

Dit project is opgericht door het 'Centre Jeunesse' van Laeken en omvat een duikproject dat gericht is op het aanleren van sociale vaardigheden voor jongeren uit moeilijke buurten. Er wordt gewerkt rond het zelfvertrouwen en het omgaan met een groepsdynamiek.

Verder werden nog algemene concepten zoals vroegtijdige interventie, herstelbemiddeling, buurtwerking, jeugdclubs aangegeven als positieve preventiepraktijken.

4 Ter afsluiting

Tot slot moeten we even stil staan bij het concept 'goede praktijken'. Wanneer kan men stellen dat een preventieproject ook effectief werkt? Uit ons onderzoek bleek dat er volgens onze respondenten een groot gebrek is aan systematische evaluatie van de preventiepraktijken in België. Daarenboven is het evalueren van preventieprojecten niet vanzelfsprekend. Hoe kan er geconcludeerd worden dat verandering in een bepaald gedrag bijvoorbeeld ook effectief veroorzaakt werd door de interventie of activiteit waaraan werd deelgenomen? Daarnaast toonde ons onderzoek ook aan dat de be-

vraagde jongeren zeer weinig ervaring met en kennis hebben over preventieactiviteiten. Daarenboven zou de meerderheid uit de steekproef zeer weinig delicten plegen en geen problematisch alcohol- of druggebruik vertonen. Hieruit zouden we kunnen concluderen dat enerzijds (zoals reeds aangehaald) onze steekproef (schoolgaande jeugd) niet de klassieke doelgroep van preventie in België heeft bereikt. Aan de andere kant zou dit evengoed kunnen impliceren dat juist die strategieën, activiteiten of initiatieven die niet ervaren worden als zijnde gericht op het voorkomen van criminaliteit bij jongeren juist de ‘beste’ projecten zijn. Met andere woorden dient men het belang van primaire, algemene preventie zeker niet te onderschatten.

Het onderzoek in België heeft echter aangetoond dat het preventiedomein vaak louter gericht is op het reduceren van risicofactoren en dus strategieën inhoudt met een focus op een bepaalde ‘risico’ groep. De lijst van projecten die werd beschreven, toont duidelijk aan dat deze ‘goede praktijken’ vaak gericht zijn op individuele gedragsverandering en specifieke doelgroepen zoals alcohol- en druggebruikers, spijbelaars, overlastjongeren,...

5 Referenties (Bibliografie)

- Bastiaensen, P. A. C. M., & Robbroeckx, L. M. H. (1994). Kenmerken en toepassingen van de Delphi-methode als onderzoekstechniek. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 33(6), 284–294.
- Devroe, E. (2010). Workshop “Last van overlast door jongeren?” Overlast voor of door jongeren? In F. Cazan, C. De Craim, & E. Traets (red.), *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden* (pp. 115–135). Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- Gavray, C., & Vettenburg, N. (2007). La délinquance juvénile auto-révélee: le cas de la Belgique. *Carrefour de l'éducation*, 2(24), 53–72.
- Intersectorale werkgroep algemene preventie. (2001). Organisatie van de algemene preventie. Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Junger-Tas, J., & Marshall, I. H. (1999). The Self-Report Methodology in Crime Research. *Crime and Justice*, 25, 291–367.
- Melis, B., & Goris, P. (1996). *Algemene preventie in Vlaanderen: op zoek naar orde in de chaos*. Leuven: K.U.Leuven Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.

- Pauwels, L., & Pleysier, S. (2009). Self-report studies in Belgium and the Netherlands. In R. Zauberman (red.), *Self-reported crime and deviance studies in Europe: current state of knowledge and review on use*. (pp. 51–76). Brussel: VUB Press.
- Ponsaers, P., & Pauwels, L. (2003). De onderzoekbaarheid van jeugddelinquentie. Over de self-report-methode. In *Jongeren en criminaliteit: lezingen in het kader van de Inaugurale Postuniversitaire Vormingscyclus Criminologie*. (pp. 45–69). Mechelen: Kluwer.
- Rowe, G., & Wright, G. (2001). Expert opinions in forecasting: the role of the Delphi technique. In *Principles of forecasting: A handbook for researchers and practitioners* (pp. 125–144). Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Van Audenhove, S., & Vander Laenen, F. (2011). GAS en minderjarigen: strookt dit met het IVRK? *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 5, 281–284.
- Vander Beken, T. (2005). Minderjarigen en gemeentelijke administratieve sancties. In L. Veny & N. De Vos (red.), *Gemeentelijke administratieve sancties: bundeling van de bijdragen aan de studienamiddagen "Gemeentelijke administratieve sancties", gehouden te Genk op 1 juni 2005 en te Gent op 8 juni 2005* (p. 285). Brugge: Vanden Broele.

Afdruk

Uitgever:

Vrije Universiteit Brussel
Faculteit Recht en Criminologie
Vakgroep Criminologie
Pleinlaan 2, 1050 Brussel

Contact persoon:

Prof. Dr. Jenneke Christiaens
Jenneke.Christiaens@vub.ac.be

Ontwerp en Productie: Hubertus Wittmers, Medicom Marketing GmbH, Duitsland

Jeugdcriminaliteit- en geweld:

Bevindingen van een Europees onderzoek inzake perspectieven voor preventie. (YouPrev)

Een samenwerking van

